

פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים

פרק כ"א

עוד נראה לפרש הפרשה דרך רמז פי תצוה התורה להאדם לשום לפניו בתמידות כל הדברים האלה בין עיניו והוא אומר אשר תשים לפנייהם שתמיד ישים האדם ענין זה לפניו. והוא פי תקנה עבד עברי הלא ידעת פי האדם נחלק לשנים חלק אחד רוחני והוא העקר וחלק אחד גשמי שברא ה' לנשמה לשמשה שבאמצעותו מקים כמה מצוות אשר צוה ה' ולו יקרא שם עבד כי אינו אלא שמש לנפש שלה יקרא אדם כמו שאמר הכתוב (לקמן ל') על בשר אדם לא וגו' שזה יגיד כי לא הבשר יקרא אדם, וכן אמר (יחזקאל ל"ד) אדם אתם קרויים אדם ולא אמות העולם (כ"מ קי"ד). שאין להם נפש רוחנית, ולזה מצוה התורה להאדם פי תקנה עבד עברי פרוש עברי עובר כי אינו קים לעד כי מי גבר יחיה ולא יראה מות על דרך (תהלים קמ"ד) כצל עובר, וזמן קביעותו הוא עד ס' שנה על דרך אומריו (איוב ה') תבוא בכלח אלי קבר,

ואמרו בש"ס (מועד קטן כ"ח.) כי בן ס' שנה הוא זמנו של אדם ללכת כחשבון בכלח שאז הוא בעלות גדיש, וזה הוא אומר שש שנים פרוש כל ימיו הם ששים, והגם שאמר שש ש חשבון שיכלל כללות א' וכאן כולל העשירי, ובשביעית פרוש בעשור שנים השביעית יצא לחפשי העבד על דרך אומריו (תהלים פ"ח) במתים חפשי, ואמרו תבת חנם לרמו על יד מי תהיה היציאה על ידי חנם שהוא ס"מ וחילותיו שהם נרמזים בתבת חנם כאמרו בספר הזוהר הקדוש (ח"ב קכ"ח.) כי במלי דמגנא הוא זנייהו דההיא סטרא ולזה לא שליטי בדבר מצוה שעושה האדם בדמים יקרים, וכן תמצא שכל דבר טמאה בא בחנם מה שאין בן דבר מצוה וקדושה צריך להם טרח גדול ודמים יקרים:

אינו מן הדין שימכרנה לעם נכרי על אשר תהיה רעה בעיניו כל זמן שהוא בוגד בה פרוש כל זמן מכירתה אלא על אשר עשתה בימי שלותה כשלא היה עליה יד מושל נכרי: ואמרו ואם לכנו טען וחזר וטען כי מציינו שהקדוש ברוך הוא קרא לישראל בנים בהכרזה לעיני העמים כלם וידעו כי ישראל היא אמה המיעדת בשם בן לה' והן עתה אם עדין אמה זו מיעדת לבחינת בנו מן הראוי היה לפחות שלא תהיה גרועה מהאמות ואשר עיינינו רואות רום מעלות האמות וישוּבן מה שאין בן ישראל ומן הראוי לא תהיה גרועה מהם ודי לה השפלה זו שלא יהיה לישראל מדרגה גדולה מהם, והוא אומר כמשפט הבנות כי גם הם יקראו בנות אלא שלא יתכנו במעלה זו לקראות בתו של הקדוש ברוך הוא. ואמרו אם אחרת דע כי אמרו ז"ל (זהר ח"ב קנ"ב) כי בזמן התרפון כל כלי השפעה משפיעין חוץ למקומן בשאר האמות ולא בישראל פי מתקלקלים הצינורות ומריקים במקום לא קדוש. והוא אומר אם אחרת יקח לו לתת מדת טובו באשר עיני כל ישראל רואות הפלגת הטוב ביד לא מבני ישראל המה, טען הכתוב עוד לו יהיה שכעס עוד עליה שלא תהיה בהדרגת הטוב וההשקט כבנות העולם ונותן ה' מדת טובו לאמה אחרת לפחות שארה כסותה ועונתה לא יגרע, שארה אלו מזונותיה כמאמר ר' יאשיהו (מכילתא), כסותה כמשמעו, ועונתה הוא שיהיה עונה אותה בצור, וגו' דברים אלו הם דברים המכרחים ואיך יכולה לחיות זולתם.

ונראה לפרש פרשה זו דרך רמז על פי דבריהם שאמרו (סוטה מ"ב:) אין איש סתם אלא הקדוש ברוך הוא דכתיב (לציל ט"ו ג) ה' איש מלחמה, ואמרו עוד (שהש"ר פ"ג) לא זו ה' מחכב לכנסת ישראל עד שקראה בתו, ומצינו שכנה הכתוב ענין הגלות בשם מכירה דכתיב (ש"א י"ב) וימכר אותם ביד וגו', והנה לפי מה שקדם וצוה הכתוב על הקונה עבד עברי שלא יעבד אלא שש שנים לזה קובל הכתוב בעד עם בני ישראל למה נשתנה דינו מדין העבדים היוצאים בשש, והוא אומר וכי ימכר איש את בתו לאמה למה תגרע מדין העבדים אשר צוית שש שנים וגו', והוא אומר לא תצא פצאת העבדים בשביעית. ולמה נמכרה בגלות המר הזה זה לנו אלף ותרע"ב ואנחנו לא נושענו והן לנו משפט עבד עברי הרשום בכתב. וחזר הכתוב וטען אם רעה וגו' פרוש אם עודנה במדרגת רשע שבשכילו נמכרה דכתיב (ישע' ג') הן בעונתיכם נמכרתם וגו', ואמרו בעיני אדוניה אשר וגו' פרוש פי הבת היקרה ישנה גם במדרגת פלה כמאמר ספר קדש הקדשים שיר השירים (ד' ח') והוא אומר אדוניה אשר לו יעדה פי אותה יעד לכלה וכתוב באל"ף, אשר לא יעדה פרוש הן עתה לא יעדה לצד מעשיה המכערים, וטען הכתוב על זה והפדה פרוש כי לא יכר לה בחינת הרע בעודה מכורה ובועליה אדונים זרים כי הם ימנעוה מעשות טוב ויכריחוה לעשות רעה בעיני אדוניה ואין תשובת היותה רעה בגלות תשובה עד שתהיה גאולה אז יכר בה אם רעה אם לא, ומעתה

ואמר עוד ואם שלש אלה פרוש שארה כסותה ועונתה לא יעשה לה ותהיה גרועה מהם. ויצאה חנם פרוש הגם שלא יהיה בידם לא תורה ולא מצוות ואפילו לא יכספו לדבר הגאולה והוא אומר אין בסיף, פי יסוריה יספיקו לפדיונה:

6

או תרמו הפרשה על זה הדרך וכי ימכר איש זה הקדוש ברוך הוא את בתו אמה הקדושה, לאמה פרוש להיות שכבר עברו גלויות על ישראל גלות מצרים גלות כבד כו' וכלם לא נשתעבדו ישראל אלא לאמה אחת ואין דבר זה סובב קריאת שם עבדות על ישראל, אבל בגלות החל שאנו בו עתה משתעבדים ישראל לכל ע' אמות בכל מקום

אשר שם עברי בזוי הוא ושפל וכל אחד בוזו וחזרו לקוטי בטר לקוטי ודבר זה נוסה ויסמן בהם בנסיון גדול וסימן מבהק והוא אומרו לאמה כי אמתנו בגלות זה קנתה שם אמה ומעתה גם בבוא גאולתנו ופדיון נפשנו כבר קנתה האמה שם עבדות, לכן אמר הקדוש ברוך הוא הבטחה כי גאולת האמה הלז לא תהיה בדרך אשר הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים אלא בניסים מפלגים בפרסום בכל העולם, והוא אומרו לא תצא קצאת העבדים הקמוזים בתורה (לעיל כ' ב) מבית עבדים וגו' שאז לא הפליא ה' פלאיו אלא באמה אחת, ואז בכל העולם והיו מלכים אמניו ושרותיהם וגו' וישתחוו כל מלכי ארץ ככתוב בספר ישע' (מ"ט) ואמרו אם רעה וגו' תבאר על פי מאמר הזהר כי תשתנה גאולת ישראל אם תהיה באמצעות מעשיהם הטובים לאם תהיה לצד השלמת קץ הסתום, כי אם תהיה באמצעות הכנת ישראל יבוא הגואל מלאך ה' בעמוד אש מצב ארצה וראשו בשמימה, ואם לצד הקץ וישראל לא ראויים לו עליו נאמר 30 (זכיה ט') עני ורכב על חמור, והוא אומרו בנגד ביאת הגואל לצד הקץ הגם שאין ישראל ראויים לו

7

אם רעה וגו' פרוש אפלו אם תהיה רעה בעיני אדניה כשיגיע הקץ אשר קצב ליעדה ולא באל"ף ירצה שאינה ראויה ליעודיו כי היא רעה אף על פי כן והפדה פרוש הפדיון ישג לה על כל פנים אבל לא יהיה הדבר בדרך אם לא תהיה רעה בעת הגאולה. ואמר לעם נכרי וגו' פרוש כי לא לצמיתות יהיה המכר לעם נכרי הגם שיבגד בה כמאמר הכתוב (איוב כ"ח) קץ שם לחשף. 10 וינגד ביאת הגאולה לצד מעשיהם הטובים והקשרתם אמר ואם לבנו ייעדנה על דרך אומנם (כ"ב י') כשישראל עושים רצונו של מקום נקראו בנים, הבונה אם יעודים אשר ייעדנה ה' בעת הגאולה תהיה לצד היותם במדרגת בנים אז כמשפט הבנות דבר זה יגיד הפלגת שעשוע ישראל בבוא הגואל פרוש בנות הם נשמות המשמעשעים בגן עדן הנקראים בנות ירושלים ומשפט שקצב להם צרור המור דודי לי להגלות להם אורו יתברך וזה הוא מחיתם ושעשועם ותכלית מאנרים אמר ה' כי כמשפט הזה יעשה להם בביאת הגואל בעודם בעולם הזה יגלה ה' אור שכינתו על כל הצדיקים ויאמרו כלם זה אלי וגו' בתמידות כמשפט הבנות:

ואמרו אם אחרת וגו'. בא הכתוב להתנות אימתי חלקתי לך בין זמן שהיא רעה לזמן שהיא במדרגת בנו אלא בזמן שאם אחרת יקח לו על דרך שפרשנוה למעלה שאנה בסותה ועונתה של הבת הישראלית לא יגרע, בזה הוא שחלקתי אבל אם שלש אלה וגו' ויצאה חנם פרוש אפלו אינם צדיקים לכסף אל יום פדות יצאו אפלו קדם זמן הגלות והרי הם יוצאים בזכות יסורין אשר קבלו במחסור ג' הדברים ושום הם למדרגת בן:

פיר כב

8

כ) וגר לא תונה וגו' כי גרים וגו'. רש"י ז"ל פרש אף הוא יכול להונתך כי גרים וגו', ור' אברהם פרש זכור כי הייתם כמותו, ורמב"ן דחה ב' הדרכים ופרש כי תדעו שאשמע צעקת דלים כאשר שמע צעקתך וגו':

והנראה לומר על פי הקדמה הנדושה כי נשמות בני ישראל הם שרש הקדושה בגי אברהם יצחק ויעקב חבל נחלתו יתברך וכל זולתם הם חלק רע, ולזה לא יקפידו בזלזול אדם שאינו מהם ובאונאתו לצד

שיחשבוהו שפחות הוא מהדרגת הקדושה ומזה יולד ענפי האונאה, לזה באשר צוה עליהם לבל יזנום ולא ילחצו אמר השעם שאני מצוה לבל תונהו שאין לך לומר שהוא בחינת שרש הרע או פיון שהוא מטבע בבחינת הקלפה הרי נגרע מערפך כי אתם גרים הייתם במצרים פרוש על דרך מה שפרשתי בפסוק (בראשית מ"ו ג) כי לגוי גדול אשימך שם ובפסוק (כ' ב) אשר הוצאתיך מארץ מצרים בפרשת יתרו שגשמות ישראל עצמם היו טבועות בקלפה ואם בן יהיה גר זה כאחד מהם באין הבדל ולזה לא תונהו ולא תלחצנו:

9

5

10